

Artikel uit het bulletin van de
Antwerpse Vereniging voor Bouwhistorie en Geschiedenis*

(*vzw opgericht in 1963, tot juni 2007 Antwerpse Vereniging voor Bodem en Grotonderzoek)

Adriaenssens, R., 'Over het "Lapidarium" in het Vleeshuis te Antwerpen. 2', *Bulletin van de Antwerpse vereniging voor bodem- en grotonderzoek*, 1979/8, 1–6.

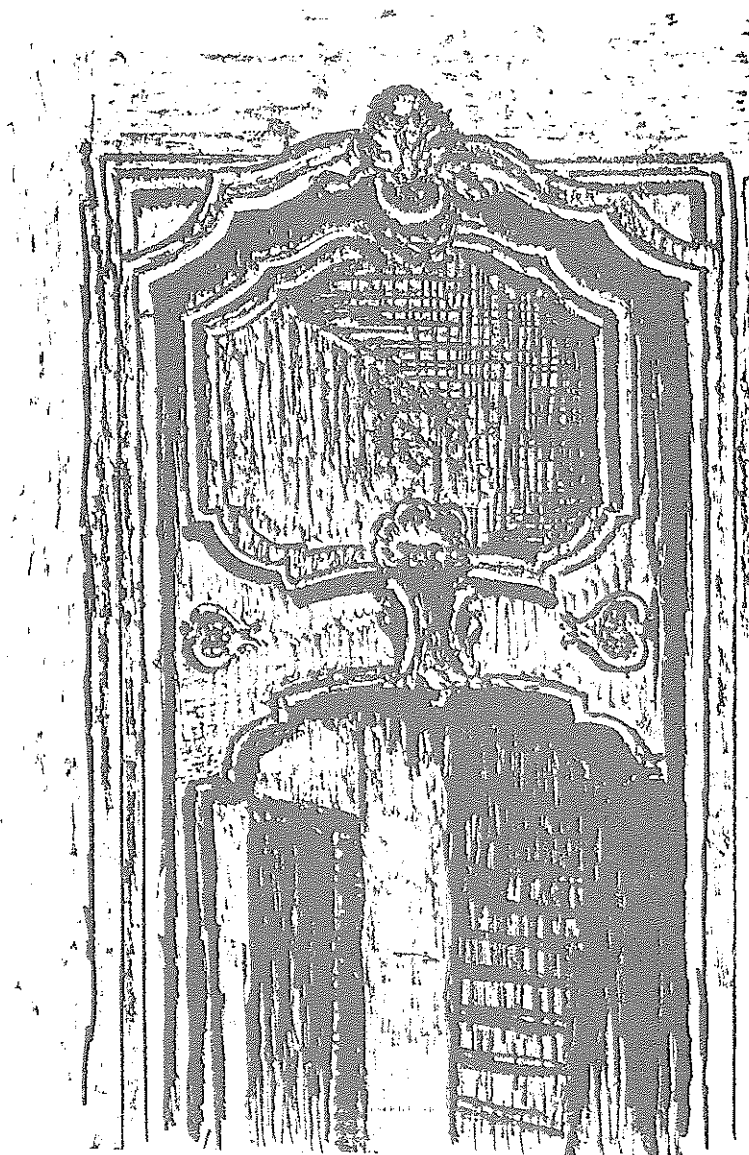

Download van: <http://www.avbg.be/bulletin.html>
Contact: <http://www.avbg.be/contact.html>

© 2008-2009 Tim Bisschops & Antwerpse Vereniging voor Bouwhistorie en Geschiedenis vzw. Tekst en afbeeldingen strikt voor persoonlijk gebruik. Publiek of commercieel gebruik enkel mits schriftelijke toestemming van het bestuur van de AVBG.

antwerpse vereniging voor
bodem - en grotonderzoek.

BULLETTIN nr 8

maandelijkse uitgave
jaargang 1979

Over het "Lapidarium" in het Vleeshuis te Antwerpen . 2

Vooraleer een catalogus te herdrukken - om niet te spreken over een eerste druk - is het goed in herinnering te brengen wat Mevr. Dr. E. DHANENS schreef in het "Voorwoord" van haar werk "St.-Baafskathedraal Gent" (1965) : "Nochtans zijn deze schriften (gidsen en beschrijvingen) voor een goed deel afhankelijk van elkaar zodat tot op onze dagen bepaalde uitdrukkingen fouten en beoordelingen herhaaldelijk werden overgeschreven.

(Onze onderstreping).

Met beperkte middelen waarover wij beschikken, vergrootglas en verrekijker, ladder en lamp (dus geen laboratoriumonderzoek) werden materiele samenstelling en functie, ikonografisch gegeven, kompositie en stijlkenmerken, eventuele signaturen en opschriften, wapenschilden en stempels nagegaan. Geschreven bronnen werden aan een nieuw onderzoek onderworpen en getoetst aan de bewaarde kunstwerken.

Daarbij werd meermaals vastgesteld dat in de kunstlitteratuur een aantal archiefteksten traditioneel op een verkeerd kunstwerk waren toegepast of foutief benuttigd". (onze onderstreping).

22 en 24 Wat opvalt in het Lapidarium is het groot aantal grafzerken. De meeste zijn, laten wij het noemen : traditiegetrouw, terug ingegraven; hierdoor heeft men zeker een enige gelegenheid verkeken, om iets bij te leren.

Grafzerken

Merkteken vindt men niet alleen op gedeelten van gebouwen, maar ook o.a. op de zijkant van arduinen grafzerken.

Daar juist bij ontbreken van archieven, men teruggrijpt opschriften van grafzerken om, met een zeker voorbehoud genealogische gegevens te verzamelen, kan het terugvinden van een merkteken op de zijkant van een grafzerk een waardevolle aanduiding zijn in de chronologie van het merkteken.

Wijzen wij er op dat grafzerken meestal "blanco", tzt zonder opschrift, geleverd werden.

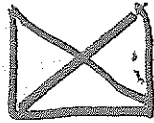
Wat dus "normaal" betekent dat het merkteken "ouder" zal zijn, dan de oudst-vermelde datum van het opschrift.

Het merkteken was aan de zijkant ingekapt. als bewijs van oorsprong en dus kwaliteit, en eens zo erkend verdween het als de zerk geplaatst was.

Het merkteken kon trouwens niet op de bovenzijde ingekapt worden, daar het verwarring kon veroorzaken met

de tekst die erop moest komen.
Op de zijkanten van de grafstenen vermeld onder num-
mers 22 en 24 werden merktekens genoteerd. (Afb. 4 en 5).

Afb. 4

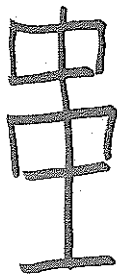
Bovenkant

22 [A=1588]

Zijkant onderaan

Afb. 5

Vleeschhuis
"Lapidarium"

W. 24

(1690)

Deze merktekens zijn nog niet formeel geïdentificeerd, maar aan de hand van ingewonnen inlichtingen kan aan het merkteken Afb. 5 een "vermoedelijke" datum ± 1674 gehecht worden.

De gegevens aangaande de oorsprong van de schouw in kwestie zijn eerder langs de zwakke kant : huis van de Prins van Oranje te Hoboken.

Dr. Hendrik DIERICKX heeft in 1954 een "Geschiedenis van Hoboken" laten verschijnen bij "De Sikkel" Antwerpen. Wij vatten samen de gegevens aangehaald op p. 32 en volgende d) Het gezag van Nassau over Hoboken - e) Hoboken onder Schetz's 1560 tot 1600.

Hendrik van Nassau, grootoom van de bekende Willem van Oranje was geboren op 12 januari 1483, als zoon van Jan III van Nassau. Reinier van Nassau, enige zoon van Hendrik volgde hem in onze heerlijkheid de 14 juni 1536 op; hij vervulde ook het ambt van Gouverneur van Holland, Zeeland en Friesland. Tijdens operaties werd hij in 1544 bij St.-Dizier in Frankrijk dodelijk gewond. Zonder nakomelingsschap gestorven, ging Hoboken over in handen van Willem de Zwijger (°1533 - + 1584) oom van Reinier van Nassau. De Prins van Oranje deed het verhef van Hoboken, Rumst, Hingene, enz. op 26 januari 1545.

Op 2 februari 1545 zagen de voorgden van Willem van Oranje zich reeds verplicht het pas verworven goed te verkopen aan Gaspar Douchy, Heer van Kruibeke, zulk om de schulden te kunnen vereffenen waarmee het sterfhuis van Reinier van Nassau belast gevonden was. De verkoopakte, die goedgekeurd werd door het Leenhof van Brabant op 12 december 1545, bevatte de clause "expresse conditie nochtans dat so wanneer hem geresitueerd sullen zijn de penningen daer voor die aen hem vercocht oft beleendt is, dat hij gehouden is deselve weder op te dragen den voorszeyden Heer Prince oft sijne nacomelingen."

De terugkoop gebeurde op 14 november 1559, maar reeds einde van dit zelfde jaar werden de heerlijkheden Rumst, Heindonk, Boom en Hoboken verkocht. De koop werd gesloten met Melchior Schetz tegen de som van 103.000 Artesische en 40 Vlaamse ponden.

Uit deze precieze gegevens blijkt het niet gerechtvaardigd is te spreken over "het huis van de Prins van Oranje te Hoboken".

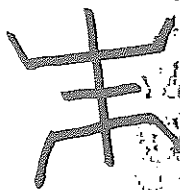
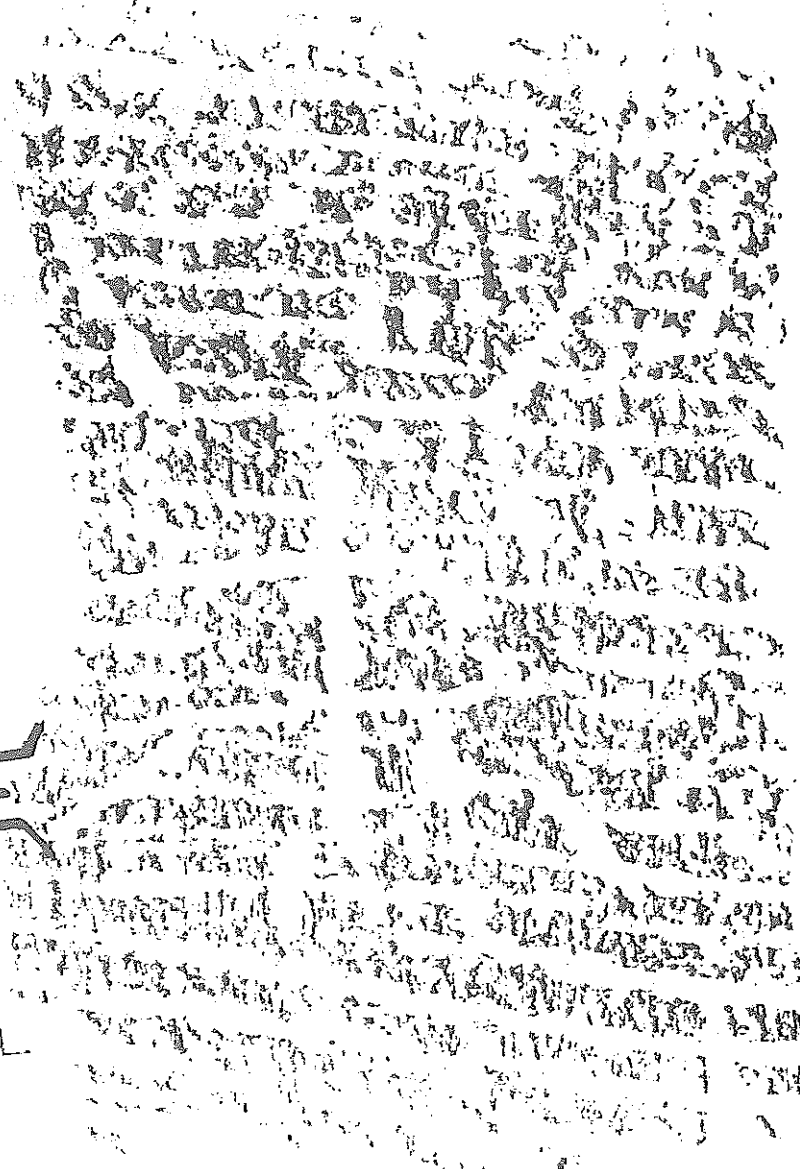
Melchior Schetz draagt de heerlijkheid over aan zijn broer Balthasar Schetz op 5 juni 1560. Balthasar Schetz koopt op 12 juni 1560 van de erfgenamen Jean Caroly de li Affaitadi, Heer van Gistel, "een hof metter steenen, hysinghe, hove" genaamd het Kasteel van Berchem.

Balthasar Schetz zou het kasteel totaal transformeren en het onderbrengen in de heerlijkheid. De oorlogsgebeurtenissen in het verder verloop van de XVIIe eeuw : strooptochten en plunderingen, het doorsteken van de Hobokense dijk, hadden voor gevolg dat het kasteel evenals de huizen van Hoboken grootendeels verwoest waren.

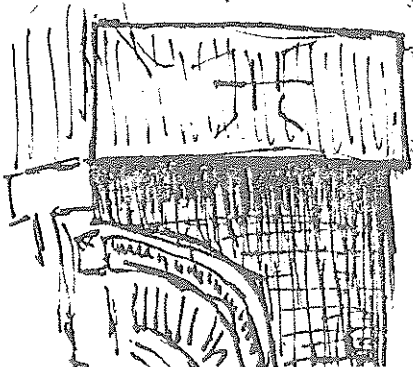
Laat ons nu terugkeren na deze uitweiding en de schouw

vermeld in de catalogus onder nr 85 onderzoeken.
In het totaal hebben wij vijfmaal het zelfde merk-
teken gevonden : Rechts, binnenkant (A) boven -(B) onder
Links, binnenkant (C) boven -(D) onder
buitenkant (E) boven.
(Afb. 6 (C) en (E)).

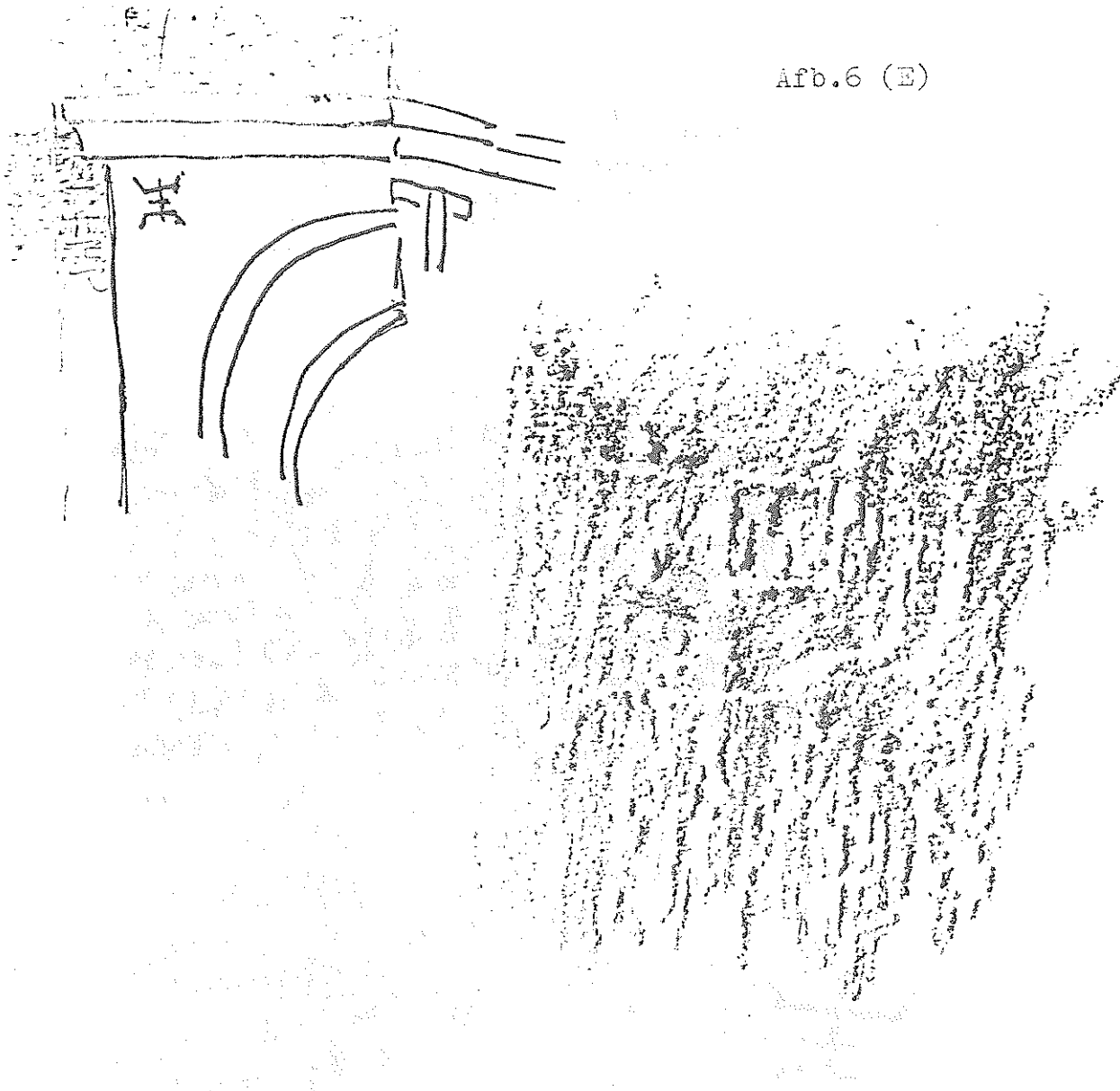
Afb. 6 (C)

Binnenkant
links
boven

Afb.6 (E)

Het merkteken is nog niet formeel geïdentificeerd.
Het werd nochtans opgetekend en een "vermoedelijke"
datum van + 1620 zou aanvaardbaar zijn; wat dus
erg indruist tegen "het huis van de Prins van
Oranje te Hoboken".

R. ADRIAENSSENS

1 september 1979

Over het " Lapidarium " in het Vleeshuis te Antwerpen . 3

Wij zullen niet lang blijven stilstaan bij onnauwkeurigheden die hoogstwaarschijnlijk drukfouten zijn, maar deze hadden toch niet moeten voorkomen.

50 Huisnaamplaat met landschap waarin twee reigers tussen twee stroken met maskers en vruchtentrossen.
Er kunnen zonder twijfel drie reigers geteld worden.

53 Gedenksteen met twee wapenschilden onder baron-kroon.. Volgens geraadpleegde werken over heraldiek is een baron-kroon, oude stijl een gouden band omwonden met parel-snoer, nieuwe stijl worden drie grote parels bijgevoegd, die niet op steeltjes staan, maar gewoon de bovenste rand raken. Alle kronen zijn open; zijn alleen gesloten : keizerlijke kroon, deze van hertog van Savoye en Koning van Cyprus, Aartshertogelijke kroon en kroon van de Keurvorsten. Laten wij buiten beschouwing de adel van het eerste Franse Keizerrijk, waar de mutsen zich onderscheiden door het aantal pluimen.

89 Opschrift : "DIEU/EST/MON/BUT/1702". Witte steen.
In het schildje links staat 17
In het schildje rechts staat 03
Het is geen witte steen, maar wel arduin.
Op de zijkant rechts is een merkteken te zien.
Kunt U zich nog herinneren welk merkteken voorkwam in Bulletin nr 1, Jaar 1978 ? De verklaring ervan werd gegeven in Bulletin (daarop volgend) nr 3, jaar 1978.
In het Antwerpse is het merkteken terug te vinden op de poorten : Keizerstraat 62/ Ambtmanstraat 10-12/ Lange Gasthuisstraat 35 (grote achterkoer)/ O.L.V. Kathedraal (Restauratie, Rondgang Juli 1977, Uitgave provincie Antwerpen, nr 11).

108 Herkomstig uit de gevel van het huis Lange Nieuwstraat 29, Mogen wij er de aandacht op vestigen dat vóór de beslissing van de Gemeenteraad van 6 september 1856, in elke wijk, alle huizen zonder onderbreking genummerd werden van 1 tot .....

Het huis van Jan Adriaensen moest dus vermeld worden als 3e wijk nr 29, wat dan toelaat in de beslissing, hiervoor opgegeven, uit te maken dat het huis zich bevond in de Lange Nieuwstraat.....